BESCHERMENGEL VAN WILLEM FREDERIK HERMANS

catalogus 31

had weten te wekken en dus kreeg hij zijn zin. Hij het niets onbeproefd om aspirant-geologen de studie tegen te maken. Hoe minder zielen hoe meer vreugd was zijn motto (net als het mijne). In de Universiteitsgids wees hij erop dat het leven van de geoloog vol gevaren was en het bezit van een ijzeren gezondheid een eerste vereiste voor succesvolle beoefening van dat vak.

Toen ik hem voor het eerst ontmoette, bleek hij te zetelen in de bibliotheek, waarmee ik hier de zaal waar de meer courante boeken stonden, bedoel. Hij beschouwde de bibliotheek als privé, voor hem alleen. De kamer die oorspronkelijk als verblijfplaats voor de hoogleraar-directeur was gedacht, had hij aan zijn secretaresse en de door haar beheerde paperasses afgestaan – toen het instituut gebouwd werd, hadden professoren geen secretaresses en werd er met werkruimte voor een secretaresse dus ook geen rekening gehouden.

'Gaat u gerust uw gang!' riep hij uit, nadat ik hem zeer beleefd had begroet, en gevraagd of het hem niet stoorde als ik even een boek kwam raadplegen. 'Geenszins! Dit is de bibliotheek, voor iedereen toegankelijk!'

Zelden heb ik iemand zo duidelijk een waarheid horen uitspreken die totaal in strijd was met wat hij in zijn binnenste als nuttig en noodzakelijk beschouwde: dat dit zijn persoonlijke domein was, dat al die boeken en tijdschriften er alleen waren voor hem en dat iedereen die er een vinger naar uitstak, ogenblikkelijk ter plekke diende te worden gedood.

Ik deed mijn best hem zo vlug mogelijk weer alleen te laten.

'U moest eens wat minder romans schrijven!' zei hij, toen ik weer met de deurkruk in mijn hand stond, 'dat zou beter voor uw carrière zijn.'

Zonder iets terug te zeggen, lachte ik een beetje – meewarig hoogstwaarschijnlijk.

Toen bekroop hem duidelijk de vrees een verkeerde indruk te hebben gewekt en hij voegde aan zijn eerste uitspraak nog toe:

'Niet dat ik ooit romans lees. Maar mijn vrouw is in het bezit van de middelbare akte Nederlands.'

Zijn intonatie was dreigend.

Naakt lag ik, in het met gloeiend hete lakens verwarmde bed van mijn huis op mijn bed en bladerde in Time en Life tot ik in de vijf-'s Zondags bleef ik zolang mogelijk slapen en ging om een uur of een naar een Chinees restaurant, warmte van Chinese karakter allem bestond in de eerste dat de eigenaar en Chinese was, dat er in toute nonchalance Chop Suey boven de deur stond en dat de spinsaar enkele Chinese schande vertalde, de moor te kijken waren. Er werd altoos het aardig omdat Europese cten geserveerd die uit deerlijke smakelose bakjes kwam als overal.

Ik wilde goed mijn best doen. Ik wilde met onbegrip worden. Nee, hoe ik mij ook verteerde, hoe kompromis het werk ook was, hoe inspiratie ik mij ook voelde uwen de huidum. Ik wilde bij deze tirma wel in dezen bijven. Het wonderlijke thuis en vrij, het zomerhelijer wetten, met alle kosten voor reizen en levensonderhoud, extra beraald, dat was toch niet slecht, als bijdrangje voor een schrijver eerder ideal. Lever de volgend jaar weer naar Canada of desnoods Lahoser (moeilische namen, maar wat is er te zien? Sprekkoem, Coca-Cola, en sigaretten, benijd mij niet), dat zou toch, hoopt ik, minder onmoeiigend voor mij zijn dan om het lem hoe ik en weekbladen te moeten blijven pikken. De redenen van deze Nederland te moeten blijven pikken. De redenen van deze afsjebleit een sukje zou mogen schrijven op naar gemaakt voor de dombeid van hun boekdeelnetur. Hoeveren, dat tuntigs. Of nog erger, een respectable journalist worden, of toppunt van rampzalighed: bekennid van de ressiche ledereen te vriend houden om een literaire prijs te krijgen, en staatsuisdiste en een ridderorde.

Toch zijn de psychische radeen van een ierwetenschap groot voor het schrijven. Maar ik had beslist dat de radden van enkel schrijven, nog veel groter waren, omdat ik de mocelijker zou zijn het tegen commerciele corruptie te bescherm.

Alles komt erop neer dat een schrijver in een dien land met alleen te kampen heeft met een enorme maatschappelijke

WOORD VOORAF

Zijn leven lang heeft Willem Frederik Hermans een felle strijd gevoerd tegen fouten. In zijn eigen teksten en in die van anderen hekelde hij onjuistheden en inconsequenties. Hij was allergisch voor zet- en drukfouten. Toen hij in 1957 in zijn boek *Drie melodrama's* storende fouten en ongeautoriseerde correcties had ontdekt, dwong hij zijn uitgever Geert van Oorschot om een los vel met verbeteringen te laten drukken. De schrijver ploos elke herdruk na op fouten. Eigenlijk had alleen de laatste door hem gecorrigeerde druk bestaansrecht.

In de persoon van Gerry Bruil vond Hermans een medestander. Zij begon bij De Bezige Bij als huiscorrector en persklaarmaker, maar vanaf 1985 was zij de vaste redacteur van Hermans. Hun relatie was niet strikt zakelijk: Gerry Bruil kende Hermans al jaren, omdat zij van 1959 tot en met 1988 getrouwd was met een vriend van Hermans, de fotograaf en schrijver Emiel van Moerkerken.

Vaak was Gerry Bruil Hermans' eerste lezer. Had Hermans de kopij van een nieuw boek bij De Bezige Bij ingeleverd, dan begon zij meteen met lezen en verbeteren. Drukproeven gingen over en weer, telkens aangevuld met nieuwe correcties en suggesties. Ook vond er telefonisch overleg plaats.

Boven een interview met Gerry Bruil in *Onze Taal* in 1989 stond de kop: 'Beschermengel der literatoren'. Hermans zelf noemde haar eens een 'engeltje'. De schrijver uitte zijn dankbaarheid door zijn redacteur van elk nieuw boek bij verschijnen een (luxe-)exemplaar te geven. Zijn handgeschreven opdrachten verwijzen bijna altijd naar haar belangrijke aandeel in de totstandkoming.

Alle exemplaren uit het bezit van Gerry Bruil hebben een sterke rookgeur, maar de meeste ogen verder ongelezen. Bruil had Hermans' teksten al gelezen voordat zij in boekvorm werden gegoten.

1 **Willem Frederik Hermans** *Relikwieën en documenten. Een toespraak.*

Amsterdam: De Bezige Bij, (20 april) 1985. 180 x 109 mm. Cahiersteek met flappen. [Omslagontwerp Ernst Nagel.] 40 p. Eerste druk. Twee minieme slijtplekjes aan het omslag. € 250

¶ Opdracht van de auteur in blauwe inkt op de Franse titel: 'Voor Gerrie en Emile | van Moerkerken | – er staat niet één drukfout in! | Wim | Parijs 23 april 1985'.

JS 387. WFH 63.01.

2 **Willem Frederik Hermans** *Cascaden en riolen.*

Amsterdam: De Bezige Bij, [januari] 1986. 185 x 113 mm. Heellinnen. [Omslagontwerp Ernst Nagel.] 24 p. Gedrukt in een oplage van 631 [+ enkele] exemplaren. Eerste druk. € 100

¶ Nummer 1 van de oplage. Met los papierstrookje waarop is gestempeld: '.001'.

Jaarwisselingsgeschenk van De Bezige Bij.

JS 388. WFH 64.01.

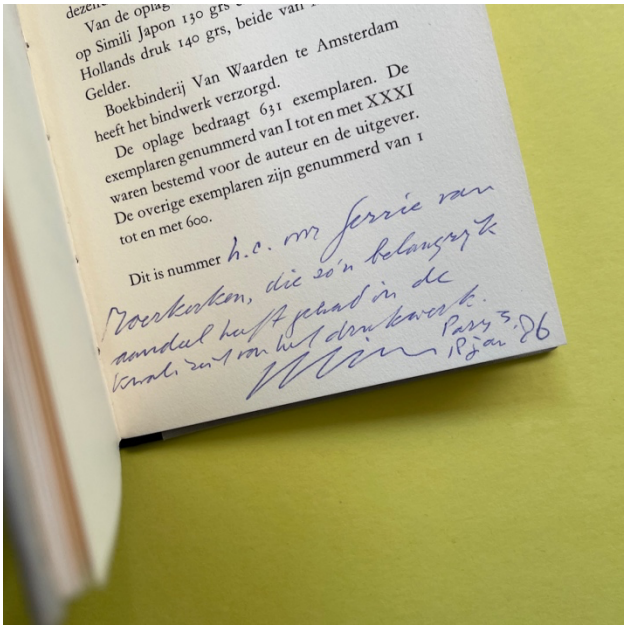

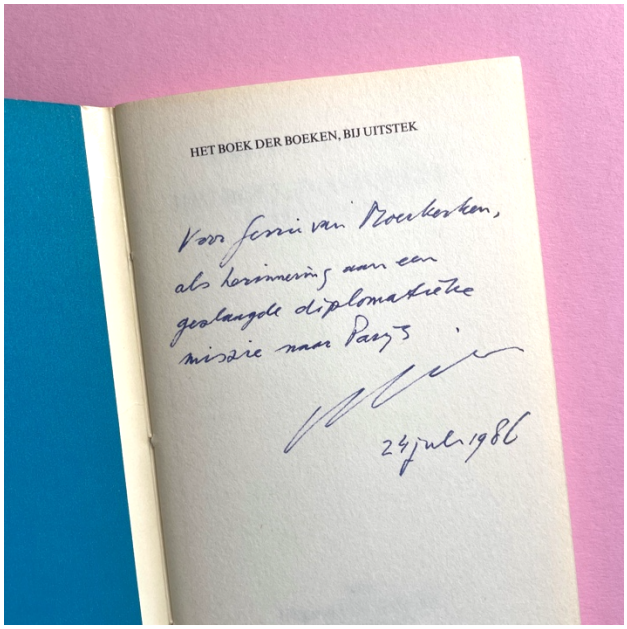

3 **Willem Frederik Hermans** *Cascaden en riolen.*

Amsterdam: De Bezige Bij, [januari] 1986. 185 x 115 mm. Halfleer. [Bandontwerp Ernst Nagel.] 24 p. Gedrukt in een oplage van 631 [+ enkele] exemplaren. Eerste druk. **€ 650**

¶ Van de oplage werden 31 [+ enkele] exemplaren genummerd en gesigneerd door de auteur, en door binderij Van Waarden luxe gebonden. Dit is een van de enkele luxe-exemplaren hors commerce.

Opdracht van de auteur in balpen onder het colofon: '[Dit is nummer] h.c. voor Gerrie van | Moerkerken, die zo'n belangrijk | aandeel heeft gehad in de | kwaliteit van het drukwerk. | Wim | Parijs | 18 jan '86'.

Jaarwisselingsgeschenk van De Bezige Bij.

JS 388. WFH 64.01.

4 **Willem Frederik Hermans** *Het boek der boeken, bij uitstek.*

Amsterdam: De Bezige Bij, (8 maart [= juni]) 1986. 180 x 108 mm. Cahiersteek met flappen. [Omslagontwerp Ernst Nagel.] 24 p. Eerste druk. **€ 300**

¶ Opdracht van de auteur in blauwe inkt op de Franse titel: 'Voor Gerrie van Moerkerken, | als herinnering aan een | geslaagde diplomatieke | missie naar Parijs | Wim | 24 juli 1986'.

Waarschijnlijk was Gerry Bruil in juli 1986 in Parijs om samen met Hermans de drukproef van *Koningin Eenoog* door te nemen.

JS 389. WFH 65.01.

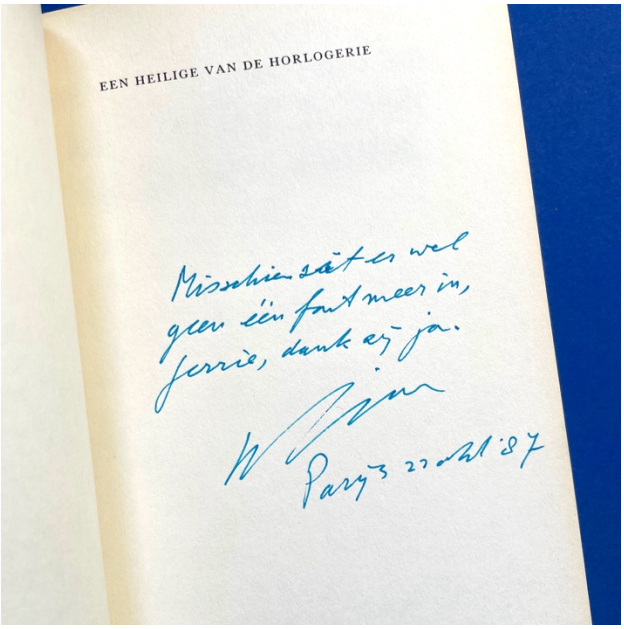

5 **Willem Frederik Hermans** *Koningin Eenoog. (Nawoord Frans A. Janssen.)*

Amsterdam: De Bezige Bij, (september) 1986. 269 x 239 mm. Verguld halfperkament. (4), (162), (4) p. Rijk geïllustreerd met zwart-witfoto's door W.F. Hermans. Eerste druk. Fraai. € 1850

¶ Opdracht van de auteur in balpen op de Franse titel: 'Voor Gerrie en Emile van Moerkerken | aan wie | [KONINGIN EENOOG] | veel te danken heeft. | Wim | Amsterdam 6 sept. '86'.

Dit fotoboek verscheen op 5 september 1986 bij de opening van de tentoonstelling van Hermans-foto's in het Prentenkabinet van het Stedelijk Museum van 6 september tot 12 oktober. Uit handen van Bij-directeur Dolf Hamming ontving Hermans het eerste exemplaar. De handelseditie verscheen in ingenaaide vorm, daarbuiten werden 30 (mogelijk: 50) exemplaren in zwart heellinnen gebonden.

Dit is een van de slechts enkele exemplaren die, vóór verschijnen, vermoedelijk in opdracht van De Bezige Bij, zeer luxe werden gebonden. Deze luxe-exemplaren werden gepresenteerd op een receptie voor personeel van De Bezige Bij op 6 september en waren bestemd voor de auteur en enkele van diens dierbare vrienden, zoals Frans A. Janssen, Freddy de Vree en het echtpaar Van Moerkerken.

De boekband is niet gesigneerd, maar hij draagt duidelijk de signatuur van David Simaleavich van Binderij Phoenix te Amsterdam. Het perkament van ongeboren kalf, de perkamenten hoekjes, het lederen kapitaalbandje, de gouden lijnen op de platten wijzen alle in de richting van Phoenix.

Niet in JS. WFH 66.01 ('Er bestaan twee luxe exemplaren, half perkament gebonden').

6 **Willem Frederik Hermans** *Een heilige van de horlogerie. Roman.*

Amsterdam: De Bezige Bij, (oktober) 1987. 205 x 131 mm. Heellinnen met stofomslag. Omslagontwerp Leendert Stofbergen. 220 p. Eerste druk. Omslag langs de randen verbruind. € 400

¶ Opdracht van de auteur in blauwe inkt op de Franse titel: 'Misschien zit er wel | geen één fout meer in, | Gerrie, dank zij jou. | Wim | Parijs 22 okt '87'.

Gerry Bruil was een van de eersten die de kopij van deze roman te lezen kregen. Op 30 juli 1987 gaf Hermans haar telefonisch 'heel wat verbeteringen' door. Op 26 augustus 1987 stuurde ze een drukproef naar Hermans in Parijs. Uit haar begeleidend schrijven blijkt dat het gebruik van guillemets (« ») in de tekst, in plaats van enkele aanhalingstekens, haar idee was.

JS 392. WFH 68.01.

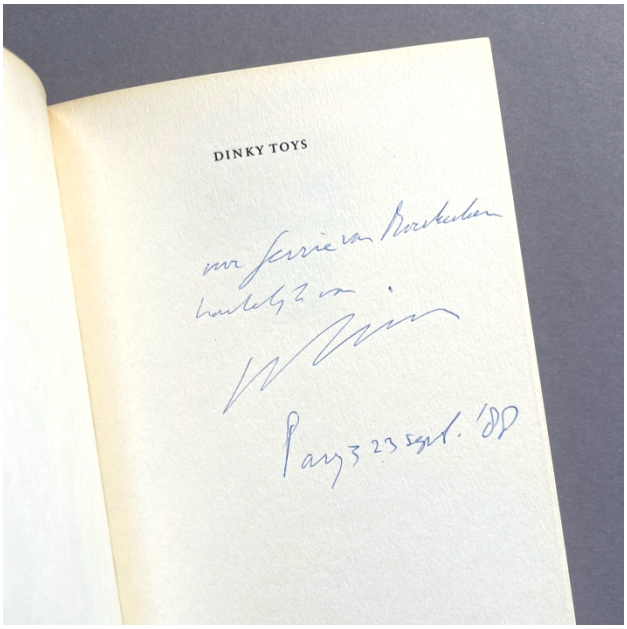

7 **Willem Frederik Hermans** *Dinky Toys.*

Amsterdam: De Harmonie, (juni [= juli] 1988). 180 x 110 mm. Ingenaaid. Omslagontwerp Leendert Stofbergen. 112 p. Eerste druk. Omslag langs de randen verbruind. € 300

¶ Opdracht van de auteur in balpen op de Franse titel: 'voor Gerrie van Moerkerken | hartelijk van | Wim | Parijs 23 sept. '88'.

JS 395. WFH 69.01.

8 **Willem Frederik Hermans** *Door gevaarlijke gekken omringd.*

Amsterdam: De Bezige Bij, [september] 1988. 200 x 125 mm. Ingenaaid. Omslagontwerp Willem Frederik Hermans [en Leendert Stofbergen]. 640 p. Eerste druk. Ongelezen exemplaar met strakke rug. € 400

¶ Opdracht van de auteur in balpen op de Franse titel: 'voor Gerrie van Moerkerken, | die de uiterste zorg besteed | heeft aan dit dikke boek, | van de dankbare schrijver | W.F. Hermans | Parijs 23 sept. '88'.

Gerry Bruil redigeerde zowel het typoscript als de drukproef van dit boek. Van de opeenvolgende correctieronden maakte ook Hermans gretig gebruik. Aan Paul Neeteson schreef hij op 12 september 1988: 'heb een op stapel staand boek van 650 blz. gecorrigeerd, een van de leukste bezigheden die ik weet te bedenken, echt waar'.

JS 397. WFH 70.01.

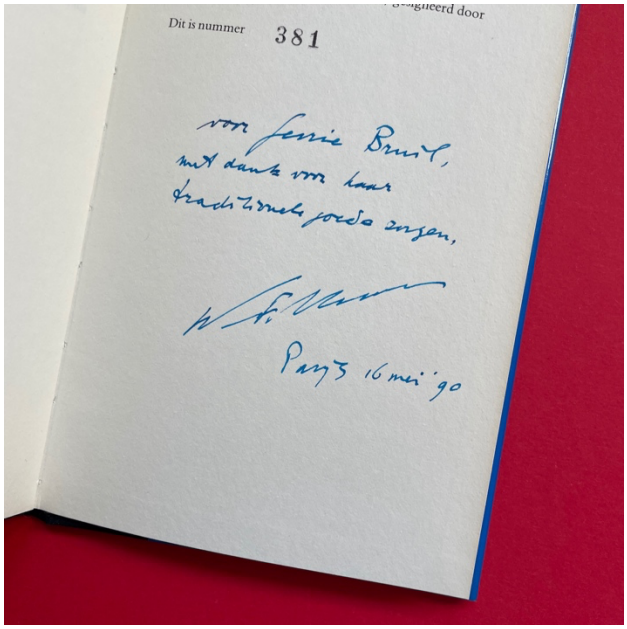

9 **Willem Frederik Hermans** *Au pair. Roman.*

Amsterdam: De Bezige Bij, [september] 1989. 206 x 133 mm. Heellinnen met stofomslag. Omslagontwerp Leendert Stofbergen. 416 p. Eerste druk. Omslag op de rug iets verschoten. **€ 450**

¶ Opdracht van de auteur in balpen op de Franse titel: 'voor Gerrie, | zonder haar ijver | zou dit boek nooit | zo mooi geworden | zijn, als het, hopelijk | is. | Wim | 1 sept '89'.

Bij de totstandkoming van dit boek was Gerry Bruil nauw betrokken. Zij bracht talloze wijzigingen aan in het typoscript en noteerde in de marge stilistische en inhoudelijke opmerkingen.

Ook in de in juni 1989 gereedgekomen drukproef verbeterde Bruil vaak en veel, waarop Hermans weer reageerde, wat op de proefvellen leidde tot aardige discussies over spelling en stijl. Ook bij onlogische of inconsequente kwesties plaatste Bruil kanttekeningen. Zo merkte zij over de kamerindeling van een hotel op: 'In een hotel van allure zul je niet gauw een tweepersoonsbed aantreffen'. Hermans noteerde vervolgens: 'Dat heeft die ouwe viezerik natuurlijk met opzet besteld, engeltje!'

Eerstedagsexemplaar. De eerste druk van *Au pair* verscheen officieel op 5 september 1989, maar Hermans ontving al op 1 september (zijn 68ste verjaardag) enkele auteursexemplaren.

JS 399. WFH 71.01.

10 **Willem Frederik Hermans** *Vincent literator.*

Amsterdam: De Bezige Bij, [april] 1990. 205 x 129 mm. Heellinnen met stofomslag. Omslagontwerp Leendert Stofbergen. 48 p. Eerste druk. Omslag op de rug verschoten. **€ 300**

¶ Opdracht van de auteur in blauwe inkt onder het colofon: 'voor Gerrie Bruil, | met dank voor haar | traditionele goede zorgen. | W.F.Hermans | Parijs 16 mei '90'.

Nummer 381 van 500 genummerde en in linnen gebonden exemplaren.

JS 414. WFH 73.01.

11 **Willem Frederik Hermans** *De laatste roker. Verhalen.*

Amsterdam: De Bezige Bij, (september [= augustus]) 1991. 206 x 132 mm. Heellinnen met stofomslag. Omslagontwerp Leendert Stofbergen. 268 p. Eerste druk. Omslag op de rug iets verschoten. **€ 450**

¶ Opdracht van de auteur in blauwe inkt op de Franse titel: 'voor Gerrie Bruil, | die in dit eerste | exemplaar de omge- | keerde wereld ontdekte, | Zie blz 244 e.v. | Wim | Parijs 1 sept 1991'.

Gesigneerd door de auteur op zijn zeventigste verjaardag.

Bij de binder is overduidelijk iets misgegaan. Het eerste vel van het eennalaatste katern is ondersteboven in het boekblok beland, waardoor pagina's 244 en 243 tussen pagina's 216 en 219 zitten en pagina's 218 en 217 tussen pagina's 424 en 245.

Geen ander exemplaar met deze feilen bekend.

JS 419. WFH 76.01.

12 **Willem Frederik Hermans** *In de mist van het schimmenrijk. Fragmenten uit het oorlogsdagboek van de student Karel R.*

[Amsterdam]: Stichting Collectieve Propaganda van het Nederlandse Boek [in samenwerking met De Bezige Bij], [maart] 1993. 196 x 121 mm. Heellinnen met stofomslag. Omslagontwerp Leendert Stofbergen. 96 p. Eerste druk. Omslag op de rug iets verschoten. **€ 500**

¶ Opdracht van de auteur in balpen op de Franse titel: 'Voor Gerrie Bruil, | al valt er in de tweede | druk waar ik op hoop | weer een hele massa te | corrigeren! | Van harte | Wim | Brussel 2 april 1993'.

Een van 150 ongenummerde, in linnen gebonden exemplaren, bestemd voor de auteur en de medewerkers. Boekenweekgeschenk 1993.

Gerry Bruil werkte mee aan de tweede, uitgebreide druk van het boek. Hermans en zij faxten in oktober 1993 over en weer, over de herziene titel en de nieuwe omslagfoto.

JS 432. WFH 81.01.

13 **Willem Frederik Hermans** *De aardappel van de dood.*

Amsterdam: De Bezige Bij, (juni [= juli]) 1993. 180 x 109 mm. Cahiersteek met flappen. [Omslagontwerp Ernst Nagel.] 36 p. Eerste druk. **€ 250**

¶ Opdracht van de auteur in blauwe inkt op de Franse titel: 'voor Gerrie Bruil, | trouwe steun in de | strijd tegen zet- | en andere fouten | Brussel 10 sept '93 | Wim'.

JS 435. WFH 82.01.

14 **Willem Frederik Hermans** *Malle Hugo. Vermaningen en beschouwingen.*

Amsterdam: De Bezige Bij, (november) 1994. 205 x 132 mm. Heellinnen met stofomslag. Omslagontwerp Leendert Stofbergen. 328 p. Eerste druk. **€ 350**

¶ Opdracht van de auteur in balpen op de Franse titel: 'voor Gerry, | heel lief maar zonder | genade voor zetfouten | Wim | Amsterdam 25 nov 1994'.

Bruil en Hermans hadden vanaf februari 1994 contact over dit boek. In goed overleg werden titel en ondertitel vastgelegd. Op 1 november stuurde Hermans Bruil veertien citaten uit het boek, waarvan zij er tien koos om op de achterzijde van het omslag af te drukken.

Laatste bij leven van de auteur verschenen uitgave bij De Bezige Bij.

JS 437. WFH 84.01.

COLOFON

Catalogus 31 *29 september 2021*
Tekst en beeld *Nick ter Wal*
Vignet *Olivia Ettema*
Lettertype *Avenir*

Met dank aan *René Franken, Fokas Holthuis, Frans A. Janssen*

Adres *Hereweg 134, 9722 AA, Groningen*
Telefoon *06-41909324*
IBAN *NL08TRIO0379619288*
KVK *73792640*
BTW *NL002164220B81*

Web *www.artistiekbureau.com*
Mail *info@artistiekbureau.com*

WFH 19—2021